

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 2007	R. L (LXIII)	T. 1 (28)	s. 107–118
------------	--	---------------	-----------------	--------------	------------

Nowe technologie

Patrycja RUDNICKA

Analiza porównawcza wzorców korzystania z Internetu dziewcząt i chłopców

Wprowadzenie

Internet staje się integralną częścią naszego środowiska; współczesny człowiek coraz częściej ma dostęp do globalnej sieci – zarówno w pracy czy szkole, jak i w domu. Rosnąca dostępność i powszechność wykorzystywania Internetu w różnych sferach życia społecznego, jaką na przestrzeni ostatnich lat obserwować możemy w Polsce i na świecie, stanowi rodzaj wyzwania społecznego. Odpowiedzią na nie jest hasło tworzenia społeczeństwa informacyjnego, będące jednym z priorytetów szeroko rozumianej polityki społecznej Unii Europejskiej (C e l l a r y, red., 2002). Areną technologicznej rewolucji są niemalże wszystkie dziedziny życia społecznego, a dostęp do Internetu i posiadanie kompetencji umożliwiających sprawne wykorzystywanie nowoczesnych technologii stają się nowym wymiarem statusu jednostki w społeczeństwie (G o l i ń s k i, 2001; K r z y s z t o f e k, S z c z e p a ń s k i, 2002).

Wraz z rozwojem nowych technologii i wzrostem ich znaczenia nasila się zjawisko cyfrowego podziału (*digital divide*), a więc rosnących dysproporcji pomiędzy grupami korzystającymi z nowych technologii, a „wykluczonymi” i „odłączonymi”. W literaturze przedmiotu i debacie społecznej najczęściej omawiany jest cyfrowy podział będący wynikiem czynników

ekonomicznych – geografia dysproporcji w dostępie i korzystaniu z Internetu odpowiada układowi biedy i bogactwa na świecie, wśród wykluczonych znaleźć można kraje Afryki, Ameryki Łacińskiej, część Azji i Oceanii. Podział ten widoczny jest także w perspektywie lokalnej, wśród członków społeczeństw aspirujących do miana społeczeństw wiedzy, nierównomierny dostęp pewnych grup do Internetu powiązany jest z takimi ich charakterystykami, jak wykształcenie, dochód, miejsce zamieszkania, pochodzenie etniczne (C a s t e l l s, 2003). Nie są to jedyne przejawy cyfrowego podziału, równie często u jego podłoża leżą czynniki kulturowe i społeczne; dotyczy to sytuacji, gdy ludzie nie korzystają, lub ograniczają korzystanie, z Internetu pomimo posiadania do niego dostępu w pracy lub w domu. W tym przypadku czynnikami sprzyjającymi wystąpieniu cyfrowego podziału są płeć i wiek (C a s t e l l s, 2003; I A B, 2004; S e l w y n, 2003).

Przyczyny i wymiary luki technologicznej pomiędzy kobietami i mężczyznami

Przed dekadą sporządzenie portretu typowego użytkownika Internetu ograniczało się do użycia kilku słów: mężczyzna, młody, biały i dobrze wykształcony. Od kilkunastu lat obserwować można jednak ewolucję tradycyjnego „męskiego” stereotypu użytkownika Internetu i zmiany dotyczące charakteru podziałów pomiędzy użytkownikami płci męskiej i żeńskiej (por. S c h u m a c h e r, M o r a h a n - M a r t i n, 2001; W a l l a c e, 2001).

Początki Internetu charakteryzowała wyraźna dominacja mężczyzn. W Stanach Zjednoczonych odsetek kobiet korzystających z sieci jeszcze pięć lat temu był niższy niż odsetek użytkowników płci męskiej, jednak różnice te przestały być widoczne w okresie 1997–2000 i od tamtej pory obserwowany jest stopniowy wzrost liczby użytkowniczek (O n o, Z a v o d n y, 2003). W Polsce, podobnie jak w innych krajach Europy, odsetek użytkowników obu płci wciąż się różni, jednak od kilku lat wyraźny jest rosnący udział kobiet wśród internautów. Szczególnie widoczne jest to w przypadku użytkowników z przedziału wiekowego od 15. do 24. roku życia; w Polsce odsetek kobiet korzystających z Internetu jest w tej grupie wyższy niż odsetek mężczyzn (I A B, 2004).

Chociaż liczebność obu grup użytkowników staje się wyrównana, to jednak męski stereotyp wciąż bywa aktywizowany w odniesieniu do komputerów i Internetu. Nowe technologie są postrzegane jako „męskie” przez użytkowników i w taki też sposób, prezentowane w mediach, szkołach czy też domach rodzinnych (S h a w, G a n t, 2002; W h i t l e y, 1997).

Wśród przyczyn przedstawionych zjawisk wymieniana bywa odmienna socjalizacja chłopców i dziewcząt, której rezultatem jest tzw. technologiczna luka między płciami (*technology gender gap*), przejawiająca się jako różnice w zakresie postaw, zachowań i umiejętności korzystania z technologii wśród kobiet i mężczyzn (C a n a d a, B r u s c a, 1992). Różnice w postrzeganiu własnych kompetencji w zakresie technologii i nauk ścisłych można obserwować już wśród uczniów szkół podstawowych; w toku edukacji dziewczęta są skłonne unikać przedmiotów ścisłych i prezentować związane z nimi negatywne postawy, niżej oceniać swoje umiejętności; u podłoża tych różnic leżą oddziaływania rodziców i nauczycieli, wiedza dziewcząt o rynku pracy, a także stereotypizacja podręczników i programów szkolnych (R o g e r, D u f f i e l d, 2000).

Wśród przyczyn dysproporcji pomiędzy płciami wymieniany jest także problem „męskiej” kultury cyberprzestrzeni (S c h u m a c h e r, M o r a h a n - M a r t i n, 2001), która może sprzyjać alienacji kobiet i przyczyniać się do ich mniejszej reprezentacji w Internecie i preferencji tylko niektórych internetowych aktywności (T e o, L i m, 2000). Istotne są także różnice socjoekonomiczne pomiędzy kobietami i mężczyznami w zakresie dochodów i wykształcenia (B i m b e r, 2000).

Za jedyną skuteczną metodę przeciwdziałania luce technologicznej pomiędzy kobietami i mężczyznami uznawane jest wzmocnienie poczucia własnej skuteczności dziewcząt i podniesienie ich samooceny w zakresie umiejętności technicznych. Luka technologiczna jest rezultatem oddziaływania wielu czynników w procesie socjalizacji; przeciwdziałanie jej także wymaga zintegrowanych i różnorodnych działań. Aby móc przezwyciężyć stereotypy, konieczne są zmiany w traktowaniu dziewcząt w szkole, w kierowanych do nich informacjach płynących z mediów, zmiana postaw producentów oprogramowania czy też autorów podręczników. Podstawą skutecznych oddziaływań jest także systematyczny trening, bo chociaż luka przejawia się w unikaniu aktywności związanych z używaniem technologii, przezwyciężyć ją można jedynie przez jak najczęstsze ich używanie (por. C a n a d a, B r u s c a, 1992).

Rosnący udział kobiet wśród użytkowników Internetu przytaczany jest jako dowód zmniejszania się luki technologicznej pomiędzy internautami obu płci (S h a w, G a n t, 2002), warto jednak rozważyć, czy nie mamy do czynienia tylko ze zmianą jej charakteru. W literaturze znaleźć można przykłady badań, w których kobiety prezentują wyższy poziom lęku związane go z korzystaniem z komputerów i Internetu, negatywnych postaw czy niższej oceny własnej skuteczności, przy czym przejawy luki pomiędzy płciami mają tendencję do zmniejszania się wraz ze wzrostem doświadczenia (S c h u m a c h e r, M o r a h a n - M a r t i n, 2001; M c I l r o y i n, 2001; W h i t l e y, 1997).

Luka technologiczna może jednak się przejawiać także w bardziej dyskretny sposób, a więc nie tylko jako tendencja do unikania aktywności w Internecie, ale również jako różnica w zakresie wzorców aktywności i sposobów korzystania z Internetu. Charakterystyczne dla kobiet jest preferowanie łatwiejszych usług, koncentracja na podtrzymywaniu więzi emocjonalnych i interpersonalnych, a także niższa skłonność do podejmowania aktywności polegających na prezentowaniu własnych poglądów i promocji własnej osoby (Teo, Lim, 2000; Wallace, 2001). Różnice najsilniej zaznaczają się w odniesieniu do ściągania programów czy też poszukiwania informacji dotyczących technologii i wsparcia technicznego dla oprogramowania; oczywiście aktywności te wymagają wyższych umiejętności i tradycyjnie są postrzegane jako bardziej „męskie” (Teo, Lim, 2000; Wallace, 2001). Także grupy dyskusyjne często są zdominowane przez mężczyzn. Wallace (2001) podaje przykład badań, które wykazały, że w grupach dyskusyjnych ponad 75% wypowiedzi pochodzi od mężczyzn. Oprócz tego proporcja uczestników wpływała na sposób autoprezentacji kobiet, mniejszy odsetek kobiet sprzyjał występowaniu u aktywnych uczestniczek wzorców dyskursu charakterystycznego dla mężczyzn (Teo, Lim, 2000; Wallace, 2001, s. 284). Wyniki badań dotyczących pozostałych usług internetowych, takich jak poczta elektroniczna czy strony WWW, nie są jednoznaczne, ale widoczna jest tendencja do wykorzystywania poczty przez kobiety by podtrzymywać więzi i poszukiwać informacji o zdrowiu, pracy zawodowej i duchowości, a przez mężczyzn – do częstszego poszukiwania informacji o nowych stronach i finansach (Teo, Lim, 2000; Joins, 2003). Należy również zaznaczyć, że różnice pomiędzy płciami nie przejawiają się w odniesieniu do korzystania z komunikatorów i czatowania czy też rekreacyjnego przeglądania stron internetowych, a więc aktywności niewymagających zaawansowanych umiejętności (Joins, 2003).

Inną tendencją różnicującą obie płcie w Internecie jest akceptacja nowinek – wcześniej przyswajający są przede wszystkim mężczyźni, co także może być związane z większym przekonaniem w odniesieniu do własnych umiejętności i preferowaniem aktywnego korzystania z Internetu (Ono, Zavadny, 2003; Teo, Lim, 2000).

Doniesienia badawcze dotyczące luki technologicznej nie są jednoznaczne; z jednej strony obserwuje się rosnący odsetek kobiet wśród użytkowników Internetu, lecz zmiany te dokonują się stopniowo, a także nie wszędzie. W Stanach Zjednoczonych uczestnictwo obu płci wyrównuje się, a najsilniej przejawia się to wśród tzw. *Net Generation*, czyli grupy osób urodzonych po 1977 roku, którzy od najmłodszych lat zaznajamiali się z komputerami i Internetem (Tapscott, 1999). W Europie wyniki w znacznym stopniu zależą od kraju, dysproporcje pomiędzy płciami są np. wyższe we Włoszech niż w Polsce. Jednak w naszym kraju znacznie mniejszy procent

ludności w ogóle ma dostęp do Internetu, a wśród „podłączonych” dominują wykształcone osoby z dużych miast w wieku do 24 lat, wśród których luka technologiczna zaznacza się słabiej niż wśród osób starszych i bardzo młodych lub o niskim statusie socjoekonomicznym (I A B, 2004).

Istotne okazują się także zmiany charakteru luki technologicznej, chociaż przestaje być ona utożsamiana z całkowitym wykluczeniem, to wciąż wydaje się, że kobiety pozostają kilka kroków w tyle – w momencie, gdy obecność obu płci w Internecie wyrównała się, jasne się stało, że wyznacznikiem statusu w sieci nie jest już sam dostęp, a posiadanie konkretnych umiejętności, które przejawiają się m.in. w wyborze przez obie płcie odmiennych aktywności w sieci.

Wyniki badań dotyczące przejawów i tendencji do występowania luki technologicznej pomiędzy kobietami i mężczyznami nie są jednoznaczne i zależą – jak się wydaje – od wielu czynników o charakterze zarówno kulturowym, jak i socjoekonomicznym. Niewątpliwie jednak poprawna identyfikacja różnic pomiędzy płciami jest pierwszym krokiem na drodze opisu, a następnie tworzenia planów przeciwdziałania luce technologicznej pomiędzy kobietami i mężczyznami.

Celem przeprowadzonych badań empirycznych była próba znalezienia odpowiedzi na następujące pytania badawcze: Czy wśród dziewcząt i chłopców występują różnice w zakresie preferowanych usług internetowych i działań podejmowanych w Internecie? Czy wśród chłopców i dziewcząt występują różnice w zakresie poczucia własnej skuteczności w odniesieniu do korzystania z Internetu?

Metoda i procedura badawcza

W badaniach wykorzystano ankietę badawczą, która posłużyła do zebrania informacji o czasie spędzonym w Internecie, częstotliwości i stażu korzystania, z poszczególnych usług i preferencji określonych działań. Kolejną stosowaną metodą była skala do pomiaru poczucia własnej skuteczności w Internecie (Internet Self-Efficacy Measure, ISEM), będąca modyfikacją narzędzia Computer Self-Efficacy Measure autorstwa Compeau i Higginsa (1995). Narzędzie to składa się z 10 twierdzeń określających warunki wykonania przez osobę nowego i nieznanego wcześniej zadania w Internecie, osoba badana najpierw udziela odpowiedzi (kafeteria tak/nie) na pytanie, czy byłaby w stanie wykonać w danych warunkach zadanie, następnie na załączonej do każdego twierdzenia 10-punktowej

skali Likerta ocenia swój poziom przekonania w odniesieniu do zakończenia zadania sukcesem.

Grupa badawcza

Badaniami objęto 97 uczniów klas I, II i III liceum ogólnokształcącego; po odrzuceniu ankiet wypełnionych częściowo liczebność grupy zmniejszyła się do 91 osób. W badanej grupie przeważali chłopcy; łącznie przeanalizowane zostały wyniki 58 ankiet pochodzących od chłopców i 33 pochodzących od dziewcząt.

Rezultaty

Wśród badanej młodzieży w większości przypadków podstawowym miejscem dostępu jest dom (94,5% wskazań), często bywa to również szkoła (35% wskazań), dom znajomych (8,8%), sporadyczne wskazania dotyczą kawiarenek internetowych (2,2%) lub miejsc użyteczności publicznej, takich, jak np. biblioteka¹.

Charakterystykę próby pod względem częstotliwości i czasu korzystania z Internetu prezentuje tabela 1. Wśród osób badanych zaledwie 1 zadeklarowała, że nie korzysta z Internetu regularnie. W odniesieniu do stażu korzystania z Internetu wyniki próby nie odbiegają od danych uzyskanych dla polskiej populacji przedstawionych w raporcie rocznym I A B (2004); rozkład stażu jest wśród licealistów taki sam jak w populacji. Odmienne prezentują się wzorce częstotliwości korzystania i ilości czasu spędzanego przez licealistów obu płci w Internecie; wyniki próby różnią się w sposób statystycznie istotny od wyników populacji; zgodność rozkładów badano testem χ^2 , wyniki szczegółowe znajdują się w tabeli 1. Większość badanych licealistów korzysta z Internetu codziennie (82,2%), liczebności osób korzystających kilka razy w tygodniu (12,1%) lub miesiącu (4,4%) są znacznie niższe. W populacji, a więc wśród uczestników badania I A B (2004), proporcje są odmienne – niemal połowa badanych korzysta z Internetu codziennie (44,5%), a proporcje pomiędzy korzystającymi kilka razy w tygo-

¹ Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż osoby badane mogły wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

dnia lub miesiąca są mniej wyraziste (24,1% i 27,2%). Wśród licealistów wyraźnie zaznacza się także tendencja do korzystania z Internetu powyżej 2 godzin dziennie (35,2%), a nawet powyżej 4 godzin (19,8%), co wyróżnia próbę badaną na tle populacji. Różnice te są prawdopodobnie spowodowane łatwością dostępu osób badanych do Internetu, oprócz tego ludzie młodzi są grupą dominującą w populacji i spośród nich najczęściej rekrutują się tak zwani *heavy users* (Teo i Lim, 2000). W przeciwieństwie do porównań z populacją, wyniki obu grup, dziewcząt i chłopców, różnią się istotnie jedynie w zakresie zmiennej, jaką jest częstotliwość korzystania ($p < 0,02$), natomiast pod względem wyników uzyskanych w zakresie ilości spędzanego w Internecie czasu i stażu korzystania grupy nie różnią się.

Tabela 1

Charakterystyka osób badanych pod względem częstotliwości, ilości czasu i stażu korzystania z Internetu

Pytanie testowe	Odpowiedź	Dziewczęta		Chłopcy		Razem		χ^2 próba – populacja
		N	%	N	%	N	%	
Jak często korzystasz z Internetu?	codziennie	22	66,7	53	91,4	75	82,4	$\chi^2 = 51,76$ $df = 3$ $p < 0,001$
	kilka razy w tygodniu	8	24,2	3	5,2	11	12,1	
	kilka razy w miesiącu	2	6,1	2	3,4	4	4,4	
	nie korzystam regularnie	1	3,0	–	–	1	1,1	
Ile godzin dziennie spędzasz korzystając z Internetu?	poniżej 2 godzin	17	51,5	19	32,8	36	39,6	$\chi^2 = 30,78$ $df = 4$ $p < 0,001$
	2–4 godzi	9	27,3	23	39,7	32	35,2	
	4–6 godzin	6	18,2	12	20,7	18	19,8	
	6–8 godzin	1	3,0	2	3,4	2	2,2	
	powyżej 8 godzin	–	–	2	3,4	3	3,3	
Od kiedy regularnie korzystasz z Internetu?	poniżej 6 miesięcy	2	6,1	3	5,2	5	5,5	$\chi^2 = 5,91$ $df = 4$ $p < 0,001$
	6–12 miesięcy	4	12,1	7	12,1	11	12,1	
	1–2 lat	11	33,3	14	24,1	25	27,5	
	2–5 lat	13	39,4	23	39,7	36	39,6	
	powyżej 5 lat	3	9,1	11	19,0	14	15,4	

Wyniki badań dostarczyły również informacji na temat poczucia własnej skuteczności dziewcząt i chłopców w odniesieniu do Internetu. Średni wynik w grupie dziewcząt wyniósł 64 punkty, a w grupie chłopców – 70 punktów. Na podstawie przeprowadzonego testu *U* Manna-Whitneya należy uznać, że wyniki obu grup różnią się istotnie ($p < 0,005$). Oprócz po-

równania wyników obu grup przeprowadzona została także analiza związków pomiędzy poziomem poczucia własnej skuteczności a innymi charakterystykami korzystania z Internetu w grupie chłopców i dziewcząt łącznie, a także wśród obu płci osobno. Najsilniejszy związek zaobserwowany został pomiędzy poziomem własnej skuteczności dziewcząt a liczbą wykorzystywanych przez nie usług internetowych ($r(91) = 0,48, p < 0,01$) i liczbą podejmowanych w Internecie działań ($r(91) = 0,52, p < 0,01$). Co ciekawe, w przypadku dziewcząt nie występuje korelacja pomiędzy stażem korzystania z Internetu a wzrostem poczuciem własnej skuteczności, podczas gdy taki związek obserwować można u chłopców ($r(91) = 0,32, p < 0,01$).

Dziewczęta i chłopcy różnią się także pod względem liczby i rodzaju wykorzystywanych usług internetowych, szczegółowe liczebności przedstawia tabela 2. Dziewczęta prezentują odmienne preferencje w korzystaniu z usług

Tabela 2

**Liczebności wykorzystania poszczególnych usług internetowych
przez dziewczęta i chłopców**

Usługi internetowe		Dziewczęta		Chłopcy	
		N	%	N	%
e-mail	nie korzystam	2	6,1	3	5,2
	korzystam	31	93,9	55	94,8
strony www	nie korzystam	—	—	—	—
	korzystam	33	100,0	58	100,0
irc/chat**	nie korzystam	32	97,0	43	74,1
	korzystam	1	3,0	15	25,9
komunikatory im	nie korzystam	4	12,1	2	3,4
	korzystam	29	87,9	56	96,6
P2P	nie korzystam	14	42,4	18	31,0
	korzystam	19	57,6	40	69,0
ftp**	nie korzystam	27	81,8	32	55,2
	korzystam	6	18,2	26	44,8
Usenet News, grupy dyskusyjne**	nie korzystam	30	90,9	39	67,2
	korzystam	3	9,1	19	32,8
gry on-line**	nie korzystam	21	63,6	19	32,8
	korzystam	12	36,4	39	67,2

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

internetowych, istotność różnic badana była testem *U* Manna-Whitneya; na poziomie istotnym statystycznie różnice pomiędzy grupami zaznaczają się w odniesieniu do wykorzystywania usług sieciowych pogawędek (irc/chat), korzystania z usługi transferu plików (ftp), korzystania z grup dyskusyjnych (*Usenet News*) i gier on-line. W odniesieniu do najpopularniejszych usług, czyli poczty elektronicznej (e-mail), stron WWW czy też komunikatorów internetowych nie występują różnice pomiędzy grupami.

Różnice pomiędzy grupami dotyczą także różnorodności działań podejmowanych w Internecie i liczby wskazywanych zadań. Istotne statystycznie różnice pomiędzy wynikami obu grup (test *U* Manna-Whitneya) można obserwować w odniesieniu do działań takich, jak: granie on-line, robienie zakupów przez Internet, uczestnictwo w aukcjach internetowych, uczestnictwo w grupach dyskusyjnych i forach dyskusyjnych. W odniesieniu do pozostałych działań różnice nie okazały się istotne statystycznie (por. tab. 3).

Tabela 3

Liczebności wyboru poszczególnych działań przez dziewczęta i chłopcy

Co zwykle robisz, gdy jesteś w Internecie?	Dziewczęta		Chłopcy	
	N	%	A	%
Przeglądam strony WWW	28	87,5	56	96,6
Korzystam z wyszukiwarek internetowych	28	87,5	44	75,9
Rozmawiam z innymi osobami na ircu lub czatach	1	3,1	6	10,3
Rozmawiam z innymi osobami, używając komunikatorów	26	81,3	55	94,8
Wysyłam/odbieram pocztę	27	84,4	43	74,1
Wymieniam się plikami z innymi osobami	14	43,8	33	56,9
Ściągam i aktualizuję programy	13	40,6	35	60,3
Gram on-line**	8	25,0	30	51,7
Słucham radia	8	25,0	16	27,6
Robię zakupy przez Internet*	5	15,6	22	37,9
Biorę udział w aukcjach internetowych***	2	6,3	29	50,0
Prowadzę własną stronę	3	9,4	11	19,0
Prowadzę bloga	1	3,1	6	10,3
Uczestniczę w grupie dyskusyjnej*	1	3,1	10	17,2
Dyskutuję na forach internetowych***	2	6,3	29	50,0
Szukam nowych znajomości	3	9,4	6	10,3

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Dyskusja

Wyniki przeprowadzonych badań, a w szczególności istotne statystycznie różnice pomiędzy dziewczętami i chłopcami w zakresie poziomu poczucia własnej skuteczności w odniesieniu do Internetu, a także odmiennych preferencji w zakresie korzystania z określonych usług i podejmowania różnych działań internetowych, pozwalają na udzielenie twierdzącej odpowiedzi na postawione pytania badawcze. Aktywność dziewcząt i chłopców w Internecie, rozumiana jako tendencja do korzystania z dostępnych usług i wykorzystywania Internetu do różnych działań, przybiera odmienne formy – dziewczęta korzystają z mniejszej liczby usług, a zadania, do których służy im Internet, można uznać za łatwiejsze. Analizując charakter zadań podejmowanych przez dziewczęta, widoczne jest preferowanie aktywności umożliwiających komunikację z innymi, a unikanie zadań postrzeganych jako ryzykowne (aukcje on-line, zakupy), związane z oceną społeczną czy też skoncentrowane na promocji własnej osoby (dyskusje na forach i grupach). Podobnie przedstawia się sytuacja w odniesieniu do usług – statystycznie istotne różnice pomiędzy grupami dotyczą przede wszystkim usług trudniejszych w konfiguracji (irc, ftp, niektóre gry on-line).

Poczucie własnej skuteczności obydwu badanych grup osiągnęło zadowalający poziom (Compeau, Higgins, 1995), jednak grupy istotnie różnią się pod względem tej cechy. Jednocześnie w przypadku dziewcząt wyraźniej przejawia się zależność pomiędzy poziomem poczucia własnej skuteczności a liczbą wykorzystywanych usług i preferowanych działań. W badanej grupie dziewcząt związek pomiędzy stażem korzystania z Internetu a poziomem własnej skuteczności nie został zaobserwowany, chociaż jest on opisywany w literaturze (por. Schumacher, Morahan-Martin, 2001; McIlroy i in., 2001; Whitley, 1997).

Wyniki takie wskazują na funkcjonowanie mechanizmu błędnego koła; wykorzystywanie małej liczby łatwych usług nie sprzyja powstawaniu przekonania o wysokim poziomie własnych umiejętności, co jednocześnie zmniejsza chęć poszukiwania nowych aktywności. Mechanizm ograniczania własnej aktywności w Internecie zapobiega podejmowaniu działań ryzykownych i większości działań, które mogłyby pozwolić dziewczętom odnieść indywidualny sukces, zaistnieć w Internecie i przekonać się o własnej skuteczności. Potwierdza taki tok myślenia także analiza jakościowa odpowiedzi na poszczególne pytania skali do mierzenia poczucia własnej skuteczności, gdzie widoczne są różnice wskazań pomiędzy płciami w kilku pytaniach – twierdzenia będące przykładami działań samodzielnych (np. „Jestem w stanie wykonać zadanie, nawet jeśli w pobliżu nie ma nikogo, kto podpowiedziałby mi, co robić” lub „[...] jeśli będę mógł skorzy-

stać z dostępnej w Internecie pomocy”) były częściej wskazywane przez chłopców.

Przedstawione różnice można interpretować jako przejawy luki technologicznej pomiędzy płciami. Pozostaje zatem znalezienie wstępnej odpowiedzi na pytanie o przyczyny takiego jej kształtu. Pierwsze wyjaśnienie wymaga przede wszystkim podkreślenia faktu, że w odróżnieniu od klasycznej luki technologicznej, w opisywanej próbie nie przejawiały się zachowania unikowe i przekonania o niskim poziomie własnych możliwości. W przypadku wszystkich pozostałych usług częstość korzystania wśród dziewcząt nie odbiegała od wskaźników chłopców. Usługi, które najsilniej różnicowały grupy, mogą, lecz nie muszą, być wykorzystywane przez internautów. Być może przejawia się też w tym przypadku pragmatyzm dziewcząt. Za przykład niech posłuży następujące stwierdzenie: po co korzystać z pogawędek na kanale irc, skoro taki sam rezultat można osiągnąć, korzystając z zainstalowanego we własnym komputerze komunikatora, który zapewnia nam lepszą kontrolę nad przebiegiem rozmowy i doborem rozmówców. Podstawowym brakiem tego wyjaśnienia jest przemilczenie kwestii innych motywów, takich jak przekonanie o własnych ograniczeniach i niskim poziomie umiejętności, które maskowane mogą być przez pragmatyzm i manifestować się w wybieraniu przez dziewczęta łatwiejszych usług i działań. Wyjaśnienie drugie silnie związane jest z funkcjonującymi stereotypami społecznymi – innymi słowy – także w Internecie przejawiają się preferencje obu płci w odniesieniu do pożądanego poziomu ryzyka, motywacji osiągnięć i odmiennie rozumianej samorealizacji. Dziewczęta wybierają pewne usługi dlatego, że pozwalają im zrealizować ich potrzeby. Korzystanie jest więc wynikiem wyboru tego, co dla nas jest odpowiedniejsze i bardziej komfortowe. Jednak i w tym przypadku można powrócić do pytania, czy u podłoża tych zachowań nie leży przekonanie o tym, że pewne rejony są dla kobiety niedostępne i nazbyt trudne w eksploracji.

Niewątpliwie, sam fakt korzystania przez dziewczęta z Internetu przyczynia się do ciągłego zmniejszania luki technologicznej między płciami, ale niezbędne wydają się w tym przypadku dalsze badania i głębsza analiza przyczyn, które doprowadziły do ukształtowania się bardziej pasywnego i zachowawczego wzorca korzystania z Internetu wśród dziewcząt, który można było obserwować w badanej próbie.

Bibliografia

- Bimber B., 2000: *Measuring the gender gap on the Internet*. „Science Quarterly”, No. 81(3), s. 868–876.
- Canada K., Brusca F., 1992: *The technological gender gap: Evidence and recommendations for educators and computer-based instruction designers*. „Educational Technology Research & Development”, No. 39(2) [URL: <http://www.arielpcs.com/resources/articles/etrd.shtml>] (29.11.2005)].
- Castells M., 2003: *Galaktyka Internetu*. Poznań.
- Cellary W., red., 2002: *Polska w drodze do globalnego społeczeństwa informacyjnego. Raport o rozwoju społecznym*. Warszawa [URL: http://www.kti.ae.poznan.pl/nhdr2002/pdf_pl.htm] (29.11.2005)].
- Compeau D.R., Higgins C.A., 1995: *Computer self-efficacy: Development of a measure and initial test*. „MIS Quarterly”, No. 19(2), s. 189–211.
- Goliński K., 2001: *Spółeczeństwo informacyjne – problemy definicyjne i problemy pomiaru*. Warszawa [URL: http://www.bemowo.waw.pl/rozwoj/spoleczenstwo/definicje_pomiar.pdf] (29.11.2005)].
- IAB, 2004: *Internet 2004. Polska, Europa i świat. Raport strategiczny IAB Polska*. Warszawa [URL: <http://www.tezmedium.pl/12105.xml>] (29.11.2005)].
- Joinson A., red., 2003: *Understanding the psychology of Internet behaviour*. New York.
- Krzysztofek K., Szczepański M.S., 2002: *Zrozumieć rozwój – od społeczeństw tradycyjnych do informacyjnych: podręcznik socjologii rozwoju społecznego dla studentów socjologii, nauk politycznych i ekonomii*. Katowice.
- McIlroy D., Bunting B., Tierney K., Gordon M., 2001: *The relation of gender and background experience to self-reported computing anxieties and cognitions*. „Computers in Human Behavior”, No. 17(1), s. 21–33.
- Ono H., Zavodny M., 2003: *Gender and the Internet*. „Social Science Quarterly”, No. 84(1), s. 111–121.
- Roger A., Duffield J., 2000: *Factors underlying persistent gendered option choices in school science and technology in Scotland*. „Gender & Education”, No. 12(3), s. 367–383.
- Schumacher P., Morahan-Martin J., 2001: *Gender, Internet and computer attitudes and experiences*. „Computers in Human Behavior”, No. 17(1), s. 95–110.
- Selwyn N., 2003: *Apart from technology: Understanding people's non-use of information and communication technologies in everyday life*. „Technology in Society”, No. 25(1), s. 99–116.
- Shaw L.H., Gant L.M., 2002: *Users divided? Exploring the gender gap in Internet use*. „CyberPsychology & Behavior”, No. 5(6), s. 517–527.
- Tapscott D., 1999: *Educating the net generation*. „Educational Leadership”, No. 56(5), s. 6–11.
- Teo T.S.H., Lim V.K.G., 2000: *Gender differences in internet usage and task preferences*. „Behaviour & Information Technology”, No. 19(4), s. 283–295.
- Wallace P.M., 2001: *Psychologia Internetu*. Poznań.
- Whitley jr, B.E., 1997: *Gender differences in computer-related attitudes and behavior: A meta-analysis*. „Computers in Human Behavior”, No. 13(1), s. 1–22.